

Sygn. akt I NWW 110/20

POSTANOWIENIE

Dnia 3 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Dobrowolski

w związku z wnioskiem obrońcy J. R.

o wyłączenie sędziów Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego

od orzekania w sprawie z wniosku IPN w S. o wydanie uchwały zezwalającej na pociągnięcie SSN w st. spocz. J. R. do odpowiedzialności karnej o sygn. akt I DO 51/20

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 3 marca 2021 r.

na podstawie art. 22 § 1 k.p.k. zawiesza postępowanie w przedmiocie wniosku o wyłączenie sędziów Sądu Najwyższego do czasu wydania przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzeczenia w sprawie C-(...).

UZASADNIENIE

W dniu 16 grudnia 2020 r. Sąd Najwyższy Izba Dyscyplinarna na podstawie art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2019, poz. 825 z późn. zm., dalej: u.SN) postanowił przekazać do rozpoznania Sądowi Najwyższemu – Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych wniosek obrońcy J. R. o wyłączenie wszystkich sędziów Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego od rozpoznania sprawy o sygn. akt I DO 51/20, złożony na rozprawie w dniu 16 grudnia 2020 r.

W uzasadnieniu wniosku podniesiono między innymi, że w realiach niniejszej sprawy należy wziąć pod uwagę postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z 8 kwietnia 2020 r. w sprawie C-(...) zgodnie z którym orzeczono, że:

„Rzeczpospolita Polska zostaje zobowiązana, natychmiast i do czasu wydania wyroku kończącego postępowanie w sprawie C-(...), do: zawieszenia stosowania przepisów art. 3 pkt 5, art. 27 i art. 73 § 1 u.SN stanowiących podstawę właściwości Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego zarówno w pierwszej, jak i w drugiej instancji, w sprawach dyscyplinarnych sędziów; powstrzymania się od przekazania spraw zawisłych przed Izbą Dyscyplinarną Sądu Najwyższego do rozpoznania przez skład, który nie spełnia wymogów niezależności wskazanych w szczególności w wyroku z dnia 19 listopada 2019 r., A.K. i in., C-585/18, C-624/18 i C-625/18, EU:C:2019:982. W ocenie wnioskodawcy oczywiste jest, iż orzeczenie wydane w sprawie C-(...) może mieć kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia także przedmiotowego wniosku o wyłączenie wszystkich sędziów orzekających w Izbie Dyscyplinarnej od udziału w rozpoznawaniu sprawy o sygn. I DO 51/20.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W dniu 14 lutego 2020 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020, poz. 190, dalej: ustawa nowelizująca), która w art. 2 pkt 4 zmieniła dotychczasową treść art. 26 u.SN modyfikując zakres właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego. W myśl tej zmiany do właściwości wskazanej Izby należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego.

Z treści art. 26 § 2 u.SN wynika, że Sąd rozpoznający sprawę przekazuje niezwłocznie wniosek Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Wobec braku jasnego ustawowego wskazania, o jakie odrębne przepisy chodzi, należy przyjąć, że zastosowanie znajdą w tym wypadku przepisy tego postępowania, przed którym, jak wskazano w analizowanym przepisie „ma się toczyć postępowanie” główne. Jednocześnie przekazanie wniosku nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania. Wobec braku regulacji szczególnej,

do wniosków dotyczących wyłączenia sędziego, o których mowa w art. 26 § 2 u.SN, złożonych w postępowaniu karnym, znajdują zatem odpowiednie zastosowanie przepisy ogólne ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. 2020, poz. 30 z późn. zm., dalej: k.p.k.), regulujące instytucję wyłączenia sędziego (art. 41 i n. k.p.k.).

Podstawą wyłączenia sędziego w sprawie karnej mogą być zatem okoliczności wymienione enumeratywnie w art. 40 k.p.k. albo, jak stanowi art. 41 § 1 k.p.k., okoliczność tego rodzaju, która „mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie”. Przyjmując, że w świetle art. 26 § 2 ustawy o SN brak niezawisłości sędziego lub brak niezależności sądu może stanowić przyczynę uzasadniającą wyłączenie sędziego, trzeba uznać, iż wniosek taki powinien zostać rozpoznany na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. Konieczne jest wobec tego ustalenie, czy brak niezawisłości sędziego lub brak niezależności sądu skutkuje powstaniem wątpliwości co do bezstronności sędziego w konkretnej sprawie, co usprawiedliwiłoby wyłączenie tego sędziego od orzekania.

Należy także podkreślić, że wykładni art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 26 § 2 ustawy o SN należy dokonywać, mając na względzie konieczność zapewnienia skutecznej ochrony prawa strony do rozpoznania konkretnej sprawy przez niezależny i bezstronny sąd, przy pełnym poszanowaniu stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyrażonego w wyroku z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i in. przeciwko Sąd Najwyższy. Wykładnia ta powinna umożliwiać kontrolę tego, czy w konkretnej sprawie nie dochodzi do naruszenia standardu niezależności i bezstronności sądu, gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych wolności.

Obecnie przed TSUE toczy się postępowanie w sprawie C-(...), zainicjowane skargą złożoną 25 października 2019 r. przez Komisję Europejską przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. Komisja Europejska wniosła o stwierdzenie, że Polska uchybiła zobowiązaniom wynikającym z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, m.in. przez niezapewnienie niezależności i bezstronności Izby Dyscyplinarnej Sądu

Najwyższego, do której właściwości należy kontrola decyzji wydanych w postępowaniach dyscyplinarnych wobec sędziów (art. 3 pkt 5, art. 27 i art. 73 § 1 ustawy o SN w zw. z art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa, t.j. Dz.U. 2019, poz. 84 ze zm.). Zatem zagadnienie niezależności Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego jest przedmiotem oceny TSUE w ramach postępowania toczącego się na podstawie art. 258 TFUE.

W toku tego postępowania 8 kwietnia 2020 r. TSUE wydał postanowienie w przedmiocie środków tymczasowych, którym Rzeczpospolita Polska została zobowiązana, natychmiast i do czasu wydania wyroku kończącego postępowanie w sprawie C-(...) do (1) zawieszenia stosowania przepisów art. 3 pkt 5, art. 27 i art. 73 § 1 ustawy o SN, stanowiących podstawę właściwości Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego zarówno w pierwszej, jak i w drugiej instancji, w sprawach dyscyplinarnych sędziów oraz (2) powstrzymania się od przekazania spraw zawisłych przed Izbą Dyscyplinarną Sądu Najwyższego do rozpoznania przez skład, który nie spełnia wymogów niezależności wskazanych w szczególności w wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r., A.K. i in. (C-585/18, C-624/18 i C-625/18).

Zakres zabezpieczenia postanowienia TSUE z 8 kwietnia 2020 r. w punkcie drugim dotyczy powstrzymywania się od przekazywania spraw zawisłych przed Izbą Dyscyplinarną, a więc także wniosków o wydanie uchwały zezwalającej na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej. W tym stanie rzeczy, orzeczenie wydane w sprawie C-(...) może mieć kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia wniosku o wyłączenie sędziów Izby Dyscyplinarnej, którego podstawą – według wnioskodawcy – jest brak niezależności sądu, ukształtowanego przepisami, będącymi przedmiotem postępowania przed TSUE.

Zgodnie z art. 22 § 1 k.p.k. jeżeli zachodzi długotrwała przeszkoda uniemożliwiająca prowadzenie postępowania, a w szczególności jeżeli nie można ująć oskarżonego albo nie może on brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby, postępowanie zawiesza się na czas trwania przeszkody. Przepis ten nie zawiera wyraźnej podstawy do zawieszenia postępowania karnego w oczekiwaniu na prejudykat, jednak zarówno w doktrynie, jak i dotychczasowym orzecnictwie Sądu Najwyższego, przyjmuje się, że może on stanowić podstawę normatywną dla zawieszenia postępowania karnego

w oczekiwaniu na prejudycjalne orzeczenie TSUE, które ma być wydane w innej sprawie na podstawie art. 267 TFUE.

Sąd Najwyższy w postanowieniu składu siedmiu sędziów z 14 października 2015 r., I KZP 10/15 wskazał na potrzebę zastosowania wykładni rozszerzającej art. 22 § 1 k.p.k., podkreślając, że przeszkodą dla stwierdzenia dopuszczalności zawieszenia postępowania karnego z uwagi na postępowanie prejudycjalne toczące się przed TSUE nie może być brak wyraźnego uregulowania takiej podstawy w art. 22 § 1 k.p.k. Przepis ten, choć normuje wyjątek od zasady prowadzenia postępowania karnego bez nieuzasadnionej zwłoki, to służy także realizacji innej zasady procesowej, mianowicie zasady trafnej reakcji karnej. Za jeden z elementów tej zasady należy uznać jednolitość stosowania prawa, u podstaw której leży jednolita wykładnia prawa. Za długotrwałą przeszkodę uniemożliwiającą prowadzenie postępowania może więc być uznany stan niepewności co do treści normatywnej prawa unijnego, jakie sąd ma zastosować w rozpatrywanej sprawie i potrzeba usunięcia tych wątpliwości, do czego wyłączną kompetencję posiada TSUE. W konsekwencji, Sąd Najwyższy opowiedział się za uznaniem względnej mocy wiążącej *erga omnes* wyroków wykładniczych TSUE, w szczególności wobec sądów zobowiązanych do skierowania pytania prejudycjalnego na podstawie art. 267 tiret 3 TFUE. Takim sądem, „którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego” jest, co do zasady, Sąd Najwyższy.

Przyjęcie założenia o związaniu Sądu Najwyższego orzeczeniem prejudycjalnym wydanym w innej sprawie oznacza, że istnieje wyjątek od zasady samodzielności jurysdykcyjnej, wynikający ze względnej mocy wiążącej *erga omnes* orzeczeń wykładniczych. Oczekiwanie Sądu Najwyższego na wydanie orzeczenia prejudycjalnego w innej sprawie, identyfikującej ten sam problem wykładniczy, nie będzie zatem naruszało tej zasady (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu składu siedmiu sędziów z 14 października 2015 r., I KZP 10/15).

W ocenie Sądu Najwyższego, jeśli do przesłanek zawieszenia postępowania, o których mowa w art. 22 § 1 k.p.k. można w określonych sytuacjach zaliczyć toczące się przed TSUE postępowanie, wszczęte na skutek zadanego przez sąd krajowy pytania prejudycjalnego, to tym bardziej przesłankę taką stanowić może

postępowanie zainicjowane przez Komisję Europejską na podstawie art. 258 TFUE, w szczególności w sprawie odnoszącej się do kwestii niezależności sądu. Stosowanie przez sąd przepisów zakwestionowanych w skardze skierowanej do TSUE podważałoby bowiem zasadę lojalnej współpracy organów państw unijnych (art. 4 ust. 3 TUE).

Adresatem orzeczenia wydanego w procedurze naruszeniowej będzie Państwo Polskie, a każdy jego organ – w tym także Sąd Najwyższy – będzie zobowiązany do podjęcia wszelkich działań mających na celu wykonanie tego orzeczenia. Zgodnie bowiem z art. 260 ust. 1 TFUE, jeśli TSUE stwierdza, że państwo członkowskie uchybiło jednemu z zobowiązań, które na nim ciąży na mocy Traktatów, państwo to jest zobowiązane podjąć środki, które zapewnią wykonanie wyroku Trybunału. Obowiązkiem każdego sądu polskiego, w tym Sądu Najwyższego będzie zatem uznanie zakwestionowanych przez TSUE przepisów prawa polskiego w sporach, w których są one powoływane, za bezskuteczne w przypadku, gdy niemożliwe jest zastosowanie ich wykładni prounijnej (zob. wyrok TSUE z 14 grudnia 1982 r. w sprawach połączonych C-314 do 316/81 i C-83/82 *Waterkeyn*).

Przeciwko zawieszeniu postępowania w niniejszej sprawie nie przemawiają ewentualne negatywne skutki nierozpoznania wniosku o wyłączenie sędziów Izby Dyscyplinarnej (tak też Sąd Najwyższy w postanowieniu z 30 czerwca 2020 r., I NWW 42/20; z 4 listopada 2020 r., I NWW 72/20; z 4 listopada 2020 r., I NWW 75/20). Za zawieszeniem postępowania przemawia zatem potrzeba ochrony strony postępowania, zapewnienie jednolitości stosowania prawa oraz treść postanowienia TSUE o środkach zabezpieczających.

Z tego względu Sąd Najwyższy na podstawie art. 22 § 1 k.p.k. zawiesił postępowanie w przedmiocie wniosku o wyłączenie sędziów Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego do czasu wydania przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzeczenia w sprawie C-(...).